

Інформаційно-процесуальні правовідносини, виступаючи різновидом правовідносин узагалі, характеризуються і всіма їх ознаками: виникають на підставі інформаційно-правової норми; виступають як форма реалізації інформаційно-правової норми; мають вольовий характер; обумовлені інтересами держави; гарантуються державним примусом і т. д. Щоправда, варто враховувати, що ці ознаки формалізуються в умовах впливу на інформаційну діяльність у специфічному вигляді, завдяки низці засобів та форм, що притаманні виключно інформаційно-правовому регулюванню.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арістова І. В. Державна інформаційна політика та її реалізація в діяльності органів внутрішніх справ України: організаційно-правові засади : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.07 / Арістова Ірина Василівна. – Х., 2002. – 476 с.
2. Беляков К. И. Управление и право в период информатизации : монография / К. И. Беляков. – К. : КВІЦ, 2001. – 308 с.
3. Беляков К. Організаційно-правові проблеми формування державної інформаційно-процесуальної політики України / К. Беляков // Право України. – 2004. – № 10. – С. 16–19.

4. Гончар Я. Свобода інформації та виконавча гілка влади : Правові норми. Інституції. Процедура / Я. Гончар, Н. Гнидюк. – К. : Міленіум, 2002. – 240 с.
5. Демкова М. С. Доступ до інформації та електронне урядування / М. С. Демкова, М. В. Фігель. – К. : Факт, 2004. – 336 с.
6. Додонов О. Г. Інформаційна політика органів державної влади і напрями удосконалення Стратегії розвитку України: теорія і практика / О. Г. Додонов, О. В. Литвиненко, С. О. Янішевський ; за ред. О. С. Власика. – К. : НІСД, 2002. – 615 с.
7. Костецька Т. А. Інформаційне право України : навч. посіб. / Т. А. Костецька. – К. : Київ. Нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 170 с.
8. Олійник О. В. Політико-правові аспекти формування інформаційного суспільства суверенної і незалежної держави / О. В. Олійник, О. В. Соснін, Л. С. Шиманський // Держава і право. – 2001. – Вип. 13. – С. 34–41.
9. Правовая информатика и кибернетика / под ред. Н. С. Полевого. – М. : Юрид. лит., 1993. – 528 с.
10. Рассолов М. М. Правовая информатика и управление в сфере предпринимательства : учеб. пособ. / М. М. Рассолов, И. М. Рассолов, В. Д. Элькин. – М. : Юристъ, 1996. – 480 с.
11. Синсокий О. В. Інформаційне право: навч. посіб. / О. В. Синсокий. – Запоріжжя : ЗНУ, 2008. – 125 с.

УДК 342.9

ЩОДО РОЗУМІННЯ ПРЕДМЕТУ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Гришина Н. В.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

Анотація: Статтю присвячено дослідженню предмета адміністративного права на основі нового розуміння сутності даної галузі права. Визначені групи суспільних відносин, що становлять предмет адміністративного права.

Ключові слова: галузь права, предмет правового регулювання, управління, управлінські відносини, адміністративне право, правовий режим, соціальна цінність.

Аннотация: Статья посвящена исследованию предмета административного права на основании нового понимания сущности представленной отрасли права. Определены группы общественных отношений, которые определяют предмет административного права.

Ключевые слова: отрасль права, предмет правового регулирования, управление, управленческие отношения, административное право, правовой режим, социальная ценность.

Annotation: The article investigates the subject of administrative law based on the new understanding of the industry represented by law. The groups of social relations that define the subject of administrative law.

Key words: branch of law, the subject of legal regulation, management, relationship management, administrative law, legal regime, social value.

Адміністративне право є необхідною умовою і засобом функціонування публічної влади у забезпеченні прав і свобод людини і громадянина. Але сучасне українське адміністративне право не відповідає своєму об'єктивному призначенню. Функція цієї галузі права залишається істотно деформованою. Це виявляється передусім у тому, що й досі, не тільки у суспільній свідомості, а й серед фахівців-юристів зберігається властива радянському періоду певна абсолютизація лише двох аспектів

суспільного призначення адміністративного права, а саме: а) з одного боку, як «управлінського» права, тобто як засобу управлінського впливу держави на суспільні процеси; б) з іншого – як «карального» права, яке регламентує використання державою у відносинах із громадянами різноманітних засобів адміністративного примусу, зокрема заходів адміністративної відповідальності.

Українське адміністративне право потребує радикальних реформ. Його вирішальним спрямуванням має бути принципова зміна суспільної ролі і призначення цієї галузі у функціонуванні

публічної влади. Визначальною має стати конституційна формула: «Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави» (ч. 2 ст. 3 Конституції України). Ця формула означає підпорядкування діяльності усіх державних інститутів потребам реалізації та захисту прав людини, їх пріоритетів перед іншими цінностями демократичної, правової держави.

Зважаючи на сучасний рівень розвитку Української держави, пропонується оновлення адміністративного права України проводити у тривимірній системі соціальних координат – «людина», «суспільство», «держава».

Для успішного запровадження людиноцентризму у соціальному житті будь-якого державного утворення необхідно щонайменше два вагомих чинника – потужні та дієві інститути громадянського суспільства та правової держави. Поки в Україні не з'являться реальні підстави для твердження щодо наявності як першого, так і другого, доти наміри про використання людиноцентристської ідеології залишаться тільки намірами.

Від стану розвиненості громадянського суспільства прямо залежить зміст панівної ідеології функціонування державного апарату, яка може забезпечувати або режим сприяння або режим перешкод. Повноцінне громадянське суспільство здатне утворювати та підтримувати на усій державній території ту сприятливу ауру перемоги правди та справедливості, яка у свою чергу є гарантом безперешкодної та постійної дії принципу верховенства права – головного чинника правової держави.

За радянських часів адміністративне право визначалося як право державного управління. Сьогодні, до предмета цієї галузі права, окрім відносин державного управління, було запропоновано включати суспільні відносини, що формуються під час: надання різноманітних адміністративних (управлінських) послуг; проходження державної (публічної) служби; реалізації функцій адміністративного судочинства, а також адміністративного примусу, включаючи адміністративну відповідальність, щодо фізичних і юридичних осіб [1]. Такий підхід остаточно закріпив поліструктурність предмета сучасного українського адміністративного права та фактично сприяв початку своєрідного наукового кастингу на краще корегування визначення суспільної сутності цієї галузі права.

Якщо узагальнити позиції вітчизняних правознавців щодо предмета адміністративного права, то його зміст становлять групи однорідних суспільних відносин, які формуються у процесі: державного управління сферами економіки, соціально-культурним та адміністративно-політичним розвитком, а також відповідної управлінської діяльності органів місцевого самоврядування; реалізації делегованих державою повноважень виконавчої влади органам місцевого самоврядування, окремим громадським організаціям та деяким іншим недержавним інституціям, яким можуть бути надані такі повноваження; діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб у забезпеченні

реалізації та захисту в адміністративному порядку суб'єктивних прав громадян і юридичних осіб; аналогічної діяльності для виконання покладених законодавством на посадових осіб обов'язків (справляння податків, різних обов'язкових платежів, дотримання будь-яких інших обов'язкових вимог у діяльності органів виконавчої влади і місцевого самоврядування); надання органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування громадянам і юридичним особам різноманітних адміністративних (управлінських) послуг; внутрішньоорганізаційного управління державних органів, а також з боку адміністрацій (органів управління) державних підприємств, установ та організацій; проходження державної служби або служби в органах місцевого самоврядування; застосування засобів адміністративного примусу, зокрема заходи адміністративної відповідальності щодо фізичних і юридичних осіб; реалізації юрисдикції адміністративних судів і поновлення порушених прав громадян та інших суб'єктів адміністративного права.

Серед наведених суспільних відносин, в яких перебувають суб'єкти адміністративного права, управлінський характер має далеко не основна частина цих відносин [2, с. 3–5]. Натомість функціонування державних органів та інших публічно-владних суб'єктів, які перебувають у сфері регулювання адміністративного права, складають дії, пов'язані: а) з реалізацією суб'єктивних прав громадян; б) з розглядом і вирішенням адміністративно-правових суперечок.

Функція галузі адміністративного права – регулювати не тільки управлінські відносини між публічно-владними органами з одного боку, і підвладними керованими об'єктами – з іншого. Не менш вагоме суспільне призначення адміністративного права – у регулюванні численних і різноманітних стосунків (відносин) між цими органами і приватними (фізичними і юридичними) особами у забезпеченні згаданими органами необхідних умов для ефективної реалізації, а за необхідності – і захисту належних приватним особам прав, свобод і законних інтересів. Тобто «управлінська» (за загальноприйнятою етимологією цього терміна – власне «адміністративна») складова предмета адміністративного права не є домінуючою, а важливою складовою.

Адміністративне право початку ХХ ст. тільки відмежовувалося від свого історичного попередника – «поліцейського права», для якого внутрішнє (а фактично – державне) управління було однозначно пріоритетними. При цьому управління цього часу – це майже все, що не належало до законотворення і правосуддя (цікаво, що в деяких європейських країнах це актуально дотепер).

У нинішніх умовах розвитку українського суспільства у сфері дії адміністративного права має діяти новий правовий режим регулювання відносин між державою, її органами та посадовими особами і громадянами. Ця нова якість означає, що громадянин стає «рівноправним» учасником стосунків із державою. Забезпечення такої рівноправності повинно становити стрижень сучасної адміністративної правотворчості і правозастосування,

і передбачає комплексне реформування переважної більшості інститутів українського адміністративного права.

Отже, визначальне місце у предметі адміністративного права посідають не «управлінські» відносини, а відносини щодо «забезпечення реалізації та захисту прав і свобод громадян» (а у відповідних випадках також інших фізичних і юридичних осіб), обов'язковою стороною яких є суб'єкти публічного (державного і самоврядного) управління.

Водночас слід наголосити, що запропонований підхід означає досить радикальну зміну звичних для пострадянської юридичної літератури доктринальних поглядів щодо предмету цієї правової галузі. Принципова відмінність полягає, зокрема, у відході від домінування «управлінської» складової предмета адміністративного права і визнанні не просто рівноцінною, а більш важливою його «публічно-сервісної» складової. Це пов'язане з етимологією самої назви галузі – «адміністративне» право. Адже одним із мовних джерел цієї назви можна вважати латинські не тільки «administratio» – керування, управління, а й «administro» – прислугувати, допомагати. Інакше кажучи, у назві адміністративного права навіть етимологічно присутній зв'язок не тільки з «управлінням», а й з «обслуговуванням», «служінням».

У контексті нової доктрини українського адміністративного права суспільна роль цієї галузі права, на думку В. Б. Авер'янова, вбачається не суто «управлінською», а переважно «обслуговуючою», «публічно-сервісною» [3], а суспільна (соціальна) цінність адміністративного права в сучасному європейському розумінні полягає у тому, що воно виступає основним регулятором гармонійних взаємовідносин між публічною адміністрацією, суб'єктами (органами і посадовими особами) виконавчої влади і місцевого самоврядування та громадянами [4].

Соціальне призначення (суспільна роль) оновленого українського адміністративного права – здійснення повної та своєчасної адміністративно-правової регламентації нормативно-правового закріплення та реалізації державної політики на основі об'єктивно існуючих суспільних потреб. Стратегічною метою даної галузі права є забезпечення гарантованого поступального суспільного розвитку України та виведення її на найвищий рівень соціальної організації та функціонування, характерний для розвинутих європейських суспільств.

Запропоноване визначення суспільної ролі оновленого адміністративного права України логічно впливає зі змісту його сутності та пов'язане з динамікою використання інструментарію цієї галузі, що має ґрунтуватися на публічному інтересі, в основі якого завжди повинні бути закладені об'єктивно існуючі суспільні потреби. Визначення нової сутності українського адміністративного права дозволяє безпосередньо формувати та реалізовувати принципово нову за своїм соціальним спрямуванням та змістом владну політику, що буде позбавлена сучасного кон'юнктурно-популістського партійного посередництва. Бо як свідчить досвід українських реалій, у діяльності численних політичних

організацій здебільшого можна спостерігати превалювання приватно-корпоративного інтересу над об'єктивно існуючими суспільними потребами.

Закріплення нової суспільної ролі сприятиме позбавленню адміністративного права виконання другорядної ролі у процесах забезпечення формування державної політики. Нова роль для даної галузі права – це нова і значна можливість для неї забезпечити свій подальший розвиток за принципово новим позитивним для соціуму сценарієм, що у перспективі тільки підтвердить визначений для неї високий статус, вийти на головні об'єкти своєї постійної уваги – людину, суспільство та державу і надалі через належний зміст політики гідно гарантувати відповідне правове супроводження їх життєдіяльності та розвитку. Максимально повний результат ефективності державної політики можна досягти за умов належно високої цивілізаційної соціальної організації, тому актуалізується проблематика визначення стратегічної мети оновленого адміністративного права.

Враховуючи теперішній стан української держави (насамперед лідерські позиції за рівнем корупції), вітчизняному політичному бомонду та його фактичній похідній – керівним структурам держави немає великого сенсу визначати реальну, чітку та конкретну об'єднуючу зусилля суспільства і держави стратегічну мету, бо навіть тільки її оприлюднення може слугувати реальною загрозою виникнення перспективи залишитися за лаштунками політичного театру. Тому виконання цієї важливої і поки що не виконаної соціальної місії має бути покладена на оновлене адміністративне право.

Для досягнення визначеної стратегічної мети адміністративного права необхідно щонайменше вирішити три основні його завдання. Перше – створити реальні умови для повної, всебічної та своєчасної позитивної реалізації (самореалізації) українських громадян у межах території власної держави. Друге – забезпечити прискорення процесів формування та функціонування повноцінного та дієвого (розгалуженої мережі інститутів) громадянського суспільства в Україні. Третє – підготувати оптимальну модель правової держави, складові якої були б спроможні не тільки продукувати затребувану та зрозумілу переважною більшістю громадян державну політику, а й ефективно реалізовувати її.

За допомогою принципового оновлення засобів адміністративного права необхідно забезпечити максимальне сприяння позитивній самореалізації людини саме у межах рідної української держави, зрозуміло, це не може бути причиною для створення штучних перешкод та прийняття відповідних заборонних імперативів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Адміністративне право України. Академічний курс: підруч. : у 2-х тт. : Т. 1. Заг. частина / ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова). – К. : Вид-во «Юридична думка». – 2004. – 584;
2. Авер'янов В. Б. Місце категорії «державне управління» в теорії адміністративного права // Часопис Київського університету права. – 2004. – № 2.

3. Авер'янов В. Б. Нова доктрина українського адміністративного права: концептуальні позиції / В. Б. Авер'янов // Право України. – 2006. – № 5. – С. 11–12.

4. Авер'янов В. Нагальні завдання формування української доктрини адміністративного права:

євроінтеграційний аспект / В. Авер'янов, А. Пухтецька // Актуальні проблеми тлумачення і застосування юридичних норм: збірник ст. міжн. наук.-практ. конф., присвяченої пам'яті проф. П. О. Недбайла. – К., 2008. – С. 86–88.

УДК 342.95

ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ ЯК СПЕЦИФІЧНИЙ ВИД ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Ростовська К. В.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Анотація: Статтю присвячено протидії корупції в Україні. Проаналізовано корупцію як одне з небезпечних явищ у розвитку будь-якої держави. Розглянуто принципи та засади запобігання та протидії корупції, а також суб'єкти, які безпосередньо здійснюють у межах своєї компетенції заходи щодо виявлення, припинення та розслідування корупційних правопорушень.

Ключові слова: корупція, виявлення, припинення та протидія корупції, засади запобігання, боротьба, корупційні правопорушення.

Анотація: Стаття посвячена противодействию коррупции в Украине. Проанализирована коррупция как одно из опасных явлений в развитии любого государства. Рассмотрены принципы и средства предотвращения и противодействия коррупции, а также субъекты, которые непосредственно осуществляют в пределах своей компетенции меры относительно выявления, прекращения и расследования коррупционных правонарушений.

Ключевые слова: коррупция, выявление, прекращение и противодействие коррупции, основы предотвращения, борьба, коррупционные правонарушения.

Annotation: The article is devoted to combating corruption in Ukraine. Analyzed corruption as one of the most dangerous phenomena in the development of any country. The principles and means of preventing and combating corruption, as well as entities that directly implement within its jurisdiction measures concerning the identification, termination and investigation of corruption offenses.

Key words: corruption, detect, deter and fight against corruption, the basics of prevention, fight corruption offenses.

Корупція – найдавніше суспільне явище. Проблеми корупції торкалися у своїх працях великі давньогрецькі мудреці Платон і Аристотель. «Найголовніше при всякому державному ладі – це за допомогою законів і решти розпорядку влаштувати справу так, щоб посадовим особам неможливо було наживатися», – писав Аристотель. Великі мислителі епохи Відродження Вольтер, Ніколо Макіавеллі, Шарль Луї де Монтеск'є, Жан-Жак Руссо всіляко засуджували і викривали корупцію, як ганебне і неприйнятне суспільне явище.

Сьогодні корупція стала нерозривною частиною економічного, політичного, соціального та культурного життя українського суспільства. Протягом останніх років спостерігається процес злиття корисливих інтересів корумпованих чиновників і мафіозних структур. Державні та муніципальні службовці стали розглядати сферу своєї професійної діяльності як джерело особистого збагачення. Тим самим, вони провокують ще більше підсилення недовіри населення до органів влади, підривають її довіру і авторитет, створюють перешкоди для успішного розвитку України.

У той же час, як на українському, так і на міжнародному рівнях, залишається невирішеним досить широке коло питань, що стосуються боротьби

з корупцією. Так, у світі немає чіткого єдиного визначення поняття корупції, не вироблені універсальні стандарти міждержавного співробітництва в сфері протидії корупції, відсутні загальноприйняті заходи, способи і форми боротьби з цим соціальним явищем.

На сьогоднішній день одним з найбільш принципових моментів, пов'язаних з протидією корупції, залишається пошук найбільш ефективних засобів і методів попередження корупційних правопорушень. В Україні щорічно здійснюються мільйони адміністративних правопорушень, істотна частина яких має корупційну природу. Багато з них залишаються безкарними, породжують сприятливе середовище для подальшого поширення корупції і створюють умови, що сприяють вчиненню корупційних злочинів та інших протиправних діянь, що мають корупційну природу. На цьому тлі спостерігаються постійне зростання транснаціональної та організованої злочинності, збільшення кількості посадових кримінальних злочинів та адміністративних правопорушень, підвищення загального рівня криміногенності в країні, в силу чого особливе місце в справі запобігання корупції має належати правоохоронним органам та органам виконавчої влади. В системі суб'єктів, що реалізують основні напрями національної антикорупційної політики, саме вони можуть використовувати заходи адміністративно-